

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 108 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændringer i biografteaterloven.

(Anden behandling findes i tidende sp. 4212).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 120 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov for Færøerne om skolelæger.

(Første behandling findes i tidenden sp. 3060, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 515).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om det overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Lovforslagets §§ 1-12 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring i lov om folkebiblioteker [af Gertie Wandel m. fl.].

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 3209, fremsættelsen i tidenden sp. 3419).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ordføreren for forslagsstillerne (Gertie Wandel): Det foreliggende lovforslag har samme indhold som det ændringsforslag, venstre og de konservative i fjor stillede under behandlingen af loven om folkebiblioteker.

Lovforslaget går ud på, at der indføres en årlig lånerafgift på 5 kr. for alle lånere undtagen børn under 15 år og værnepligtige. Adgangen til bibliotekernes studiesale, adgangen til på selve biblioteket at låne og studere de værker, man vil, skulle fremdeles være fri. Mit parti ser fuldt ud den meget store kulturelle betydning, som folkebibliotekerne har, og vi mener også, at hensynet til denne store betydning er tilgodeset ved de meget store offentlige tilskud fra stat og kommuner til bibliotekerne, ca. 40 mill. kr. årlig. Vi synes ikke, det vil være urimeligt, om bibliotekernes ca. 600 000 hjemlånere hver betaler 5 kr., hvad der kunne medføre en besparelse på 3 mill. kr.

Under behandlingen i fjor gik vort ændringsforslag ud på at opnå denne besparelse på 3 mill. kr., for at budgettet ikke skulle blive større end hidtil; der var nemlig efter bibliotekernes ønske foreslået en stigning i budgettet fra 37 mill. kr. til lidt over 40 mill. kr. Denne gang stiller vi forslaget som et led i rækken af besparelsesforslag, som venstre og de konservative har fremsat for at nå frem til en skattenedsættelse for borgerne. Vort ændringsforslag blev i fjor afvist med, at det ville give en nedgang i lånertallet; dette havde vist sig at være tilfældet ude i verden i lande, hvor man havde forsøgt noget lignende. De tal virkede efter vor mening ikke afskrækkende. Man må jo gå ud fra, at når der pludselig indføres lånerkort til 5 kr., vil en familie indrette sig så praktisk, at flere familiemedlemmer benytter samme lånerkort. Man kan da ikke konstatere en reel

[Gertie Wandel.]

nedgang ud fra det mindre antal lånerkort. Jeg kan yderligere sige, at radio og fjernsyn jo heller ikke er gratis, og der sker dog en fortrinlig udvikling i benyttelsen af begge dele.

Det er også almindelig kendt, at det, man bidrager til, det, man støtter, det ser man på med øget interesse, og vi mener ikke, der er noget kulturfjendtligt i vort forslag. Tværtimod mener vi, at et krav om betaling udmærket godt kan vække borgernes interesse for bibliotekerne. Man har et kendt eksempel herpå: hvis man trykker et katalog til en stor udstilling og det ingenting koster, kan man se gulvet i udstillingshallen overstrøet med disse kataloger, når folk forlader udstillingen. Hvis kataloget koster noget, skal folk derimod nok sørge for at tage det med hjem. Vor store samfundsmoralist og digter Ludvig Holberg har engang i et af sine stykker ladet Henrik sige meget morsomt til Pernille: de frugter, som man skal strække sig for at plukke på træet, smager nu engang bedre end dem, der falder lige for ens fod.

Jeg tror ikke, det er til nogen skade, at man selv er med til at afholde udgifter for et så væsentligt gode, som folkebibliotekerne er. Jeg har under mine spekulationer over sagen denne gang set på forhandlingen forrige gang, og jeg kan fuldt og helt gøre retsforbundets repræsentant, det ærede medlem hr. Gøttings bemærkninger dengang til mine. Han fortæller, at han har foranstaltet en privat gallupundersøgelse rundt omkring, og han siger: jeg har under mine forespørgsler ikke fundet ét menneske, der ikke kunne se det rimelige i, at man betalte en ringe afgift for det meget store gode, som vore biblioteker er.

Det er således med velberåd hu, at mit parti fremsætter dette forslag om indførelse af en lånerafgift på 5 kr. Jeg håber, det skal være muligt i et udvalg at vække interesse for dette forslag, der vil indbringe staten 3 mill. kr. som led i besparelser, venstre og de konservative gerne vil gennemføre for at kunne nedsætte skatten for borgerne.

Undervisningsministeren (Jørgen Jørgensen): Loven om folkebiblioteker blev

revideret i sidste folketingsssamling efter indgående overvejelser, og efter at lovens revision, der oprindeligt skulle være sket i 1954-55, var blevet udskudt den ene gang efter den anden. Under behandlingen af lovforslaget i fjor blev der fremsat ønske om indførelse af en lånerafgift på samme måde som nu, og spørgsmålet blev dengang drøftet, men der var ikke i tinget tilslutning til denne tanke, og lovforslaget blev vedtaget uden bestemmelser om lånerafgift.

Jeg kan ikke se, at forholdene har forandret sig siden, så det kunne begrunde, at vi nu skulle ændre den kun et år gamle lov på et punkt, der på denne måde var i søgelyset for et år siden. Jeg skal derfor indskrænke mig til at gøre nogle få bemærkninger til det fremsatte lovforslag.

Efter lovforslaget regnes der med, at den foreslåede lånerafgift på 5 kr. årlig for alle lånere undtagen børn under 15 år og værnepligtige vil indbringe ca. 3 mill. kr. om året. Dette er dog vistnok noget højt anslået. Ganske vist er antallet af voksne lånere her i landet efter den seneste opgørelse godt og vel 600 000, men erfaringerne fra udlandet viser, at man må regne med, at indførelsen af en lånerafgift, selv om den er af en forholdsvis ringe størrelse, fører til et fald i lånertallet på op mod 50 pct., medens omvendt afskaffelsen af en hidtil eksisterende lånerafgift har fået lånertallet til at stige ganske betydeligt. Man må således regne med — hvad den ærede ordfører for forslagsstillerne også gjorde — at hvor der eksisterer en sådan lånerafgift, vil flere familiemedlemmer benytte samme lånerkort i stedet for at have hver sit, og mange mennesker, der kun lejlighedsvis har brug for at søge oplysninger på bibliotekerne, vil ikke betale for et lånerkort, men nøjes med at benytte bøgerne på læsesalen eller skaffe sig dem ved bekendtes hjælp.

Det kan efter sagkyndiges mening anslås, at lånertallet, hvis man indfører en 5 kr.s afgift, vil falde til ca. 400 000, og afgiften vil således kun indbringe ca. 2 mill. kr.

Men hertil kommer, at de tilskud, der ydes de fleste sognebiblioteker og en række købstadbiblioteker fra de lokale biblioteksforeninger, må antages at falde bort. Det drejer sig om ca. 600 000 kr., der ydes som frivilligt bidrag fra biblioteksforeningernes

[Undervisningsministeren.]

medlemmer, og hvis de pågældende bibliotekers standard skal opretholdes, må kommunerne yde et tilsvarende beløb som erstatning.

Endelig er det uundgåeligt, at afgiftens indførelse vil medføre betydelige udgifter til administration. Man må anslå merudgiften til at blive ca. 500 000 kr., som fordeles på stat og kommuner. Alt i alt må man således regne med, at besparelsen for stat og kommuner under ét ved indførelse af den foreslåede lånerafgift kun vil blive på ca. 1 mill. kr.

Dernæst et par ord om det principielle. Vi har haft mulighed for at opkræve lånerafgift her i Danmark for ikke så længe siden. Indtil 1950, da princippet om det vederlagsfri udlån blev gennemført, havde kommunerne adgang til at opkræve en lånerafgift på indtil 2 kr. årlig. Det var kun 14 kommuner i hele landet, der gjorde brug af denne adgang. I de øvrige nordiske lande, i England, i USA og i de andre angelsaksiske lande og i Frankrig er princippet om vederlagsfrit udlån gældende. Biblioteksafgift findes stort set kun i lande med mindre udviklet biblioteksvæsen, og det vederlagsfri udlån er et princip for UNESCO. Opgivelse af dette princip for Danmarks vedkommende ville altså fjerne os fra lande, med hvilke vi ellers har et nært kulturelt fællesskab, og ville modarbejde UNESCOs program.

På statens egne biblioteker, først og fremmest det kgl. bibliotek og statsbiblioteket i Århus, har det gratis udlån altid været reglen, og det samme har været tilfældet for en række halv- eller heloffentlige fagbibliotekers vedkommende. Ved en indførelse af afgift for folkebibliotekernes vedkommende vil man sprænge den enhed i dansk biblioteksvæsen, som nu er opnået, og som bevirker, at hele det danske folk har en ensartet adgang til alle vore biblioteker. Det er en vigtig side af folkeoplysningen i vort land, at alle har fri og gratis adgang til at skaffe sig oplysning gennem bøger, og jeg må anse det fremsatte lovforslag for at være et tilbageskridt, som jeg må fraråde folketinget at støtte.

Lysholt Hansen: Som den højtærede minister fremhævede, havde vi sidste folketings-

år lejlighed til i et udvalg at lade et nøjagtig tilsvarende forslag fra de to partier gennemgå en meget grundig udvalgsbehandling for endelig at lade forslaget stemme ned ved anden behandling. Ved denne behandling gav jeg udtryk for mit partis syn på såvel de principielle som de praktiske problemer ved indførelse af en lånerafgift, og jeg skal derfor henvise til Folketingstidende 1958-59, sp. 3274-81 og sp. 3297-3300.

Når de to partier ikke i nogen måde har ladet deres forslag påvirke af den udvalgsdrøftelse, vi havde sidste år, men blot fremsætter et uændret forslag, forstår jeg ikke, hvorfor man i det hele taget har gennemført forslaget; alle ved jo, at de to partier ønsker indført en lånerafgift på 5 kr., og alle ved, at der ikke er flertal i tinget derfor. Når de to partier ikke er i stand til at komme med nye argumenter for deres lovforslag, og når de ikke i mindste måde har ladet forslaget påvirke af de synspunkter, der kom frem sidste år, er de jo dækket helt ind med hensyn til de besparelser, de på dette felt propaganderer med at ville gennemføre.

Skulle der være nogen, der endnu er i tvivl om, at venstre og de konservative vil spare også på biblioteksudgifterne, så får de klar besked herom i den propaganda-tryksag, jeg står med her, og som netop er udsendt til alle husstande. I denne står det nævnt på bagsiden, at man vil have en sådan afgift; men lad mig understrege, at lige overfor står der, at man også vil spare ved at rationalisere og effektivisere den offentlige administration. (*Thisted Knudsen:* Det er fornuftigt!). Ja, det er meget fornuftigt, og derfor spørger jeg bl. a. også det ærede medlem: hvordan vil man få indførelse af en lånerafgift og effektivisering og rationalisering af den offentlige administration til at harmonere med hinanden? Det kunne jeg godt tænke mig at få en forklaring på.

Af alle de oplysninger, vi modtog om denne sag sidste folketingsår, fremgår det, at opkrævning af en lånerafgift tværtimod vil betyde nye offentlige administrationsudgifter. Som lovforslaget er udformet, vil det ikke alene betyde, at der skal etableres ca. 1 500 nye opkrævningssteder ved landets biblioteker med deraf følgende administra-

[Lysholt Hansen.]

tions- og kontroludgifter, men det vil også betyde, at et stort antal lærere, der forestår udlånene på børnebibliotekernes afdelinger på skolerne, skal til at opkræve lånerafgift. Men ikke nok med at skolebibliotekarerne skal til at opkræve afgift, de skal også føre kontrol med, hvilke børn i 8. og 9. klasserne og i realklasserne der kan låne gratis, og hvem der skal betale. Det er netop sådan, at aldersgrænsen på 15 år rammer lige midt ind i de skoleklasser, jeg her har nævnt. Mon ikke dette vil medføre et sådant besvær, at et betydeligt antal lærere vil betakke sig for at påtage sig arbejdet i skolebibliotekerne? Jeg vil tro det.

I de små biblioteker på landet og i de mindre købstæder, hvor en ikke faguddannet bibliotekar — oftest en i forvejen stærkt optaget lærer — har biblioteksarbejdet som en bibeskæftigelse, er det tvivlsomt, om en regnskabsmæssig sikker opkrævning af lånerafgiften overhovedet lader sig gennemføre. Der føres i disse biblioteker ikke noget dagligt regnskab, og da indbetaling af lånerafgift vil finde sted en eller anden dag, når låneren for første gang i regnskabsåret indfinder sig, vil der blive tale om en mængde indbetalinger i årets løb, som bibliotekaren, alene som han er, vil have det største besvær med at holde rede på, samtidig med at han er fuldt optaget af at rådgive lånerne og almindelig ekspedition. Det vil ved årets slutning blive yderst vanskeligt for ham at få de indbetalte beløb, som han i skyndingen har puttet i lommen eller i en æske, og som han ingen regnskabsmæssig kontrol har med, til at stemme med lånertallet, og han vil derfor ved årets udløb være nødt til at afbalancere lånertallet med det forhåndenværende beløb; en regnskabskontrol fra kommunens eller bibliotekstilsynets side vil således meget let give anledning til ubehagelige undersøgelser og megen irritation. Det vil være forbundet med meget store vanskeligheder at garantere, at alle lånere i de små biblioteker virkelig kommer til at be-

tale, og der vil opstå betydelig irritation hos disse bibliotekers ledere, fordi man tvinger dem til kontrolforanstaltninger og til en meget vanskelig regnskabsaflæggelse. Jeg er ikke i tvivl om, at det vil medføre, at mange sognebibliotekarere vil sige: det her vil vi ikke have med at gøre mere.

Jeg må nemlig gå ud fra, at det er forslagsstillernes mening, at afgiften virkelig skal være effektiv for alle, og at fornøden kontrol er nødvendig.

Jeg kan jo ikke lade være med i denne forbindelse også at mindes de drøftelser, der i den seneste tid har været ført herinde om nødvendigheden af en mere effektiv kontrol med regnskaberne i vore landkommuner. På de store biblioteker er det naturligvis muligt at opkræve en lånerafgift med nogenlunde regnskabsmæssig sikkerhed, men — vil jeg gerne understrege — ikke uden en ganske betydelig arbejdsbyrde, som vil kræve meget mere personale, i hvert fald i de største byer, hvor udlånsarbejdet foregår under meget stort pres.

Og lad mig i den forbindelse også understrege, at denne kontrol ganske givet også vil blive krævet i vore købstadkommuner af købstadrevisionen, der jo ikke tillader, at de forskellige udvalg og deres tjenestemænd ligger med kasser i kommunens forskellige afdelinger. Altså, denne kontrol vil være nødvendig og koste penge, og jeg tvivler ikke på, at der, som den højtærede minister nævnte, i hvert fald ikke vil blive tale om under $\frac{1}{2}$ mill. kr. om året i administrationsudgifter.

Nu siger de to partier, at de regner med, at staten gennem forslaget vil spare 3 mill. kr. Jeg vil gerne sige, at ingen, der har nær kontakt med bibliotekerne og kender deres indre forhold, tror på, at besparelsen vil blive så stor. Det ærede medlem fru Gertie Wandel tror jo heller selv herpå, eftersom det ærede medlem for lidt siden sagde, at årsagen til den nedgang, der sidste år kunne påvises i lånertal i udlandet ved indførelse af afgift, skulle være, at der var indført familiekort. Familiekort vil også blive ganske

[Lysholt Hansen.]

almindelige herhjemme, hvis vi indfører en sådan afgift til stort ubehag og mange vanskeligheder for de bibliotekarer, der skal arbejde med den. Jeg er ikke i tvivl om, at man med tallet 400 000 vil ramme nærmere, og det vil sige, at af de 3 mill. kr., man skulle spare, er allerede den ene million kroner forsvundet, inden man er begyndt at kræve afgiften op.

Jeg må også påpege det, som den højtærede minister var inde på, at vi rundt om i landet har en række biblioteksforeninger, hvortil folk igennem mange år har givet deres bidrag og gjort det med glæde, og disse bidrag beløber sig ifølge en statistik i biblioteksårbogen til ca. 600 000 kr. om året. Jeg er helt overbevist om, at hovedparten af de mennesker, der støtter biblioteksforeningerne, som selv opkræver bidrag uden nogen administration, vil ophøre med at betale dette bidrag; så denne byrde skulle altså også lægges over på kommunerne.

Idet jeg endnu en gang henviser til de principielle betragtninger, jeg gjorde sidste år, må jeg have lov til for mit partis vedkommende at sige, at vi ikke kan være med til at gennemføre lovforslaget. Det vil ganske rigtigt, erkender jeg, betyde en besparelse i statens udgifter til biblioteksvæsenet på et par millioner kroner, men for de skatteborgere, der er lånere på bibliotekerne, vil det betyde en direkte udgift på 5 kr. pr. år. Hertil kommer, at det, der skulle være et besparelsesforslag, i virkeligheden helt sikkert påfører borgerne en ny udgift, nemlig udgiften til en administration, som bibliotekerne hidtil har været forskånet for, en udgift, som skal bæres af de kommunale budgetter og altså vil betyde en stigning i de kommunale skatter. Det er i hvert fald ganske klart, at dette lovforslag vil medføre en stigning i de kommunale skatter, fordi større byrder vil blive lagt over på kommunernes budgetter, og jeg kan ikke se, at borgerne opnår reelle besparelser af nogen betydning. Jeg tror tværtimod, det mest reelle er, at der bliver tale om en merudgift.

Da ordningen i øvrigt vil virke hæmmende på den sunde udvikling, som vort biblioteksvæsen er inde i, og da vi som den højtærede minister ikke mener, det vil være rimeligt at ændre en lov, der endnu knap

er begyndt at virke, kan vi ikke medvirke til dets gennemførelse.

Østergaard: Da vi i fjor behandlede biblioteksloven, drøftede vi særdeles indgående hele spørgsmålet om lånerafgiften. Beklageligvis nåede vi ikke til enighed; det blev synspunkt mod synspunkt, og de forhold, som den højtærede minister i dag fremdrog som talende imod vort forslag, var jo de samme, som blev fremført i fjor.

Vi har egentlig, når vi regner med, at en lånerafgift på 5 kr. skulle kunne medføre en besparelse på 3 mill. kr., forudset, at der ved indførelse af en lånerafgift vil blive en reduktion i lånertallet; men at det skulle kunne afstedkomme de store, hvad skal man sige, uheldige konsekvenser, som den højtærede minister omtalte, som at man ved bekendtes hjælp skulle skaffe sig bøger fra biblioteket, tillader jeg mig dog at tvivle på.

Det ærede medlem hr. Lysholt Hansen opholdt sig især ved administrationen, der ville komme til at koste så store beløb ved opkrævning af den foreslåede lånerafgift. Vi kunne egentlig føre de samme synspunkter over på både sporvogns- og togbilletter og lignende. Det er da klart, at det for de pågældende betyder en merudgift på de 5 kr., som et lånerkort skal koste.

Jeg skal ikke her i enkeltheder gentage min argumentation fra i fjor eller søge diskussionen genoptaget. Jeg vil kun lige opholde mig ved en enkelt bemærkning fra i fjor, hvormed jeg godtgjorde, at bogudlån er en bekostelig affære for staten, kommunerne og skatteborgerne, og da skattelovgivningen samtidig er inde i en udvikling — godt nok imod vor opfattelse, imod vor vilje — hvorefter mange skatteborgere gøres helt skattefri, mener vi, at det skal være sådan, at alle kommer til at betale for de goder, som de direkte nyder. Selv om indførelsen af en lånerafgift betyder en øget udgift for den enkelte låner, mener vi, det er helt rigtigt, at den enkelte låner kommer til at give et kontant bidrag til det gode, han får på dette område.

Jeg skal kun henvise til de udtalelser, som jeg kom med i fjor, og i øvrigt erklære mig enig i de synspunkter, som det ærede medlem fru Gertie Wandel har gjort gældende. Vort lovforslag indgår som et led i

[Østergaard.]

venstres og det konservative folkepartis spareforslag i det hele taget, men er tillige en markering af, at vor opfattelse fra i fjor er uændret.

Morten Larsen: Da der hverken i det foreliggende lovforslags bemærkninger eller i ordførertalerne fra venstres og konservativ side er fremført argumenter, der blot kan sandsynliggøre, at den bibliotekslov, der i sidste samling blev gennemført med regeringspartierne stemmer, ikke har virket tilfredsstillende, må jeg på det radikale venstres vegne afvise venstres og de konservatives forslag om ændring i lov om folkebiblioteker.

Gøting: Det pågældende spørgsmål om en lånerafgift har været behandlet før i det høje ting og under denne regering. Jeg gav på det tidspunkt udtryk for vort principielle synspunkt, men fremhævede samtidig, at de dengang fremførte argumenter mod en afgift var så stærke, at jeg bøjedede mig for dem. Jeg kan ikke indse, at tilstanden har ændret sig, og jeg må derfor fastholde de samme synspunkter som dengang.

Det er i virkeligheden for mig helt uforståeligt, at oppositionen har rejst samme spørgsmål 2 gange lige efter hinanden. Det kan kun være et paradenummer, et slag i luften, spild af tid og spild af papir.

Petra Petersen: Den kommunistiske gruppe må tage afstand fra det lovforslag, som her er fremsat af det konservative folkeparti og partiet venstre. Vi må gøre det så meget mere, som det er vor opfattelse, at det offentlige ikke yder for meget, men ofte for lidt til kulturlivet. Jeg vil slet ikke gå ind på, hvad det vil betyde af besværligheder ved opkrævningen af det foreslåede afgiftsbeløb, men kun sige, at vi betragter vort biblioteksvæsen som en meget vigtig bestanddel i arbejdet for at højne den almene dannelse og kultur, og selv om også vi kommunister finder, at der i lovgivningen vedrørende vore folkebiblioteker er noget, vi kunne ønske ændringer i, gælder dette helt andre områder.

Jeg har sagt det her, da vi sidst behandlede denne lovgivning, og vil gerne sige det igen, at vi stadig væk mangler lokaler, vi

mangler stadig væk biblioteker. Det er ubestrideligt, at vi har store kostbare og uerstattelige samlinger rundt omkring i kældre o. s. v., som uvægerlig vil gå tabt, hvis vi ikke får en anden ordning på det.

Vi mener, at en god skoleundervisning og en ubegrænset adgang til bogen er noget meget værdifuldt for vort samfund. Denne adgang til såvel skolen som til viden også videre fremefter ønsker vi ikke forbeholdt enkelte privilegerede, men hele befolkningen. Gratis adgang til at låne bøger, d. v. s. det at kunne gå ind på et bibliotek og udsøge sig en bog, tage den med hjem og læse den, det betyder, at også den næste bog hentes og læses, og det er meget værdifuldt. Vi har på så mange områder ikke noget at prale af, men jeg synes, at her er vi dog nået et stykke hen ad vejen, og det ønsker vi ikke ødelagt.

En lånerafgift vil selvfølgelig ikke betyde, at der ikke mere er nogen, der vil låne bøger på vore biblioteker, men det vil betyde, at den lette adgang til bogen, som har givet vor lille nation over 1 million lånere, vil blive forringet, og det vil uden tvivl også sætte antallet af lånere ned. Vi finder, der er mange områder, der kan spares på, også for statens vedkommende, og disse 3 mill. kr. eller måske mindre betyder ikke ret meget. Jeg skal ikke her give anvisning på, hvor der kan spares; enhver ved, hvad jeg hentyder til. Jeg synes, at det, man må gøre, og det, der er vigtigt, er at lære befolkningen at læse og at tænke og ikke at lægge afgifter på de mennesker, der søger oplysning.

Jeg er faktisk lidt betænkelig, og det er for mig ganske uforståeligt, at 2 af venstres ansete og dygtige skolefolk er medforslagsstillere til dette lovforslag. Jeg synes ikke, det er godt. De har heller ikke været ordførere i dag, og jeg forstår det i og for sig godt, for det kan umuligt være en hjertesag for dem. Jeg siger: spar, hvor der er grund til at spare, og lad vore biblioteker være i fred.

Ordføreren for forslagsstillerne (Gertie Wandel): Jeg vil begynde med at svare den sidste ærede ordfører. At en afgift på 5 kr. skal betyde, at kun enkelte privilegerede kan låne bøger på bibliotekerne, tror jeg er en mild overdrivelse. Den 5-krone

[Gertie Wandel.]

betyder så lidt for de fleste danske med den indtægt, de har i dag, at de med glæde burde kunne give den ud for at benytte et så stort gode, som vore biblioteker virkelig er.

Jeg begriber ikke det ærede medlem hr. Lysholt Hansens argumentation om, at en indtægt på 3 mill. kr. kan være en udgift. Jeg kan forstå, at indtægten må blive mindre, det siger sig selv, hvis det ærede medlems argument holdt stik, at der bliver så mange færre lånere, men det må altid blive en besparelse, når der af ca. 400 000 lånere indbetales de 5 kr.

Hvad angår administrationen, så er kontrollen med at låne bøger på vore biblioteker så god og sikker, at det må være en smal sag at stemple et bogkort eller et lånerkort med et nummeratorstempel, så man ved nøjagtigt, hvor mange der er udleveret, og i dag i teknikens tid kan de stemplede kort optælles ikke blot ved årets slutning, men hver gang der er stemplet. Der er så mange tekniske hjælpemidler og regnemaskiner, at noget sådant ikke kan volde hverken ærgrelse eller ubehageligheder på et bibliotek.

Når vi har genfremsat forslaget, er det som led i en besparelsesplan, som venstre og de konservative finder det er deres pligt at forelægge for at bringe en skattelettelse, som vi har besluttet for længst. Det er ikke ud i luften, at vi genfremsætter forslaget, det har jeg begrundet straks. Man er da nødt til at fremsætte nogle besparelsesforslag for at opnå det store gode, vi drømmer om at komme med: en skattelettelse til borgerne, som de alle sammen længes efter.

Undervisningsministeren (Jørgen Jørgensen): Det er helt rigtigt, som det ærede medlem fru Gertie Wandel sagde, at de to partier, venstre og de konservative, følte det som en pligt at møde med besparelsesforslag.

Jeg takker også for det ærede medlems indrømmelse af, at forslaget måske ikke betød 3 mill. kr. i besparelse, men et mindre beløb; det ærede medlem sagde nu 2 mill. kr. Hvis alle de øvrige poster på de to partiers spareprogram blev gennemgået på samme kritiske måde, ville det antagelig

svinde adskilligt i det samlede beløb, som er opført. Der er naturligvis ikke så meget at bebrejde det ærede medlem, som så standhaftigt fastholder, at der skal være besparelser gennem dette forslag, men dog erkender, at disse besparelser er mindre, end man havde regnet med. Denne indrømmelse takker jeg for, og jeg håber, det vil komme til udtryk også på andre områder inden for de besparelser, som de to partier har opstillet, efterhånden som vi diskuterer dem, hvis man altså vil bøje sig for kendsgerningerne, hvad jeg håber man vil.

Jeg tror imidlertid ikke, der kan siges så forfærdelig meget mere om spørgsmålet, end vi sagde, da det blev diskuteret i fjor. Der står to synspunkter over for hinanden: skal vore biblioteker stå som et tilbud til befolkningen? Skal de være et led i bestræbelserne for at sprede oplysning ud til så mange som muligt i dette land? Eller skal vi nu gøre det besværligere, gøre det vanskeligere at få de værdier ud til den brede befolkning, som den henter gennem vore biblioteker? Det er de synspunkter, der står over for hinanden, og fra begge sider fremførte vi i fjor argumenter herfor; vi kommer det vist ikke nærmere ved at gentage disse argumenter.

Der var én ting, som det ærede medlem hr. Østergaard sagde, som overraskede mig noget. Det ærede medlem sagde, at efterhånden som så mange bliver helt fri for at betale skat, er det kun rimeligt, at de betaler et vederlag for at låne bøger. De, der bliver fri for at betale skat, er dog normalt dem, der ikke har så forfærdelig meget at betale med, og jeg havde ikke forstået, at det var tanken; at det var de dårligst stillede skatteydere, der skulle betale for at låne bøger på bibliotekerne. Men som sagt, jeg anser den frie adgang til at bruge bøgerne på vore biblioteker for et stort kulturelt gode, og jeg synes, at vi i skøn enighed skulle glæde os over, at den danske befolkning i alle lag benytter sig af dette gode; jeg vil derfor henstille til ordførerne for venstre og de konservative, at de indstiller sig på, at det fremsatte forslag ikke kan gennemføres.

Lysholt Hansen: Det ærede medlem fru Gertie Wandel sagde, at hun ikke kunne begribe, at jeg kunne få en indtægt til at

[Lysholt Hansen.]

blive til en udgift. Det, jeg sagde, var, at en 5 kroners afgift ville betyde en indtægt for staten på 2 mill. kr., men en merudgift for kommunerne til administration på ca. ½ mill. kr. plus tab på ca. 500 000 kr. i frivilligt bidrag fra vore biblioteksforeninger. Det står mig ganske klart, at hvis dette forslag bliver gennemført, vil vi få en helt ny afgift, en helt ny administrationsform. I sit sparepropagandaskrift siger man, som jeg allerede har nævnt, at man vil rationalisere den offentlige administration. Var det så ikke det allerletteste at rationalisere på dette felt ved at undlade at indføre et nyt administrationsapparat? Jeg tror det.

Det ærede medlem hr. Østergaard erkendte, at vedtagelsen af dette forslag ville medføre yderligere administration, men sagde, at det kender vi også inden for sporvogne og tog; vi er imidlertid alle sammen herinde klar over, at både statsbanerne og sporvejene forsøger at rationalisere. Hvorfor stable et nyt administrationsapparat på benene, som vi er klar over vil komme til at koste penge, og så bagefter rationalisere det? Så må vi hellere lade være at indføre det.

Det ærede medlem fru Gertie Wandel sagde, at det betyder ikke noget for den enkelte med denne 5 kroners afgift. Må jeg påpege, at som lovforslaget er udformet, skal disse 5 kr. opkræves i vore folkeskoler af skolelærerne. Det kan ikke være rimeligt, at Per, som går i 1. realklasse, kan låne gratis, medens Poul, som går i samme klasse, ikke kan. Og det skal læreren holde kontrol med, han skal, hver gang børnene låner, se efter: har du nu betalt? Vi påpegede sidste år, at det ville forme sig sådan, men det har ikke påvirket de to partier, de findet det stadig væk i sin orden. De findet der også stadig i sin orden, at vi rundt om på vore sygehuse skal til at opkræve betaling fra dem, der ligger på sygehuse i 10-14 dage, for at se, om de kan blive berettigede til at låne bøger på sygehuse. Jeg synes, lovforslaget er sådan udformet, at det er fuldt ud berettiget, når vi siger, at det meste, man opnår, er en merudgift, nemlig til administration.

Østergaard: Det ærede medlem hr. Lysholt Hansen opholdt sig igen ved admini-

strationsomkostningerne. Det er rigtigt, at vi ønsker en begrænsning af den offentlige administration, men vi ønsker den dog ikke i den retning, at man skal undlade at opkræve betaling for sporbilletter, togbilletter o. lign.

Så nævnte det ærede medlem bogudlånet på sygehuse. Hvis det er den slags enkeltheder i forbindelse med vort forslag, det drejer sig om, er jeg villig til at indbyde til forhandling om spørgsmålet; jeg regner med, at der kan blive adgang til det, når vi kommer til udvalgsbehandlingen, og det skal vi nok finde frem til enighed om. Det er klart, at hvis vi gør alting gratis, betyder det på sin vis en forenkling og en besparelse, men det bliver dog til slut et stort minus for det offentlige, og det vil vi undgå.

Petra Petersen: Det ærede medlem fru Gertie Wandel har sikkert misforstået mig; det ærede medlem mener, jeg har sagt, at med en afgift på 5 kr. ville det kun blive en privilegeret klasse, der kunne låne bøger. Nej, det, jeg sagde, var, at det for os var noget meget værdifuldt at have en god skoleundervisning og en ubegrænset adgang til bogen og til yderligere uddannelse. Her vil jeg gerne minde det ærede medlem om, at oppositionspartierne også har stillet forslag om, at der skal betales for aftenskoleundervisningen. Disse ting er så værdifulde, at vi mener, de bør være gratis for befolkningen og ikke forbeholdes enkelte. Vi kan let nå dertil, at skal der betales for bibliotekslån, skal der betales for aftenskoleundervisningen o. s. v., vil en meget stor del af befolkningen, som i øjeblikket har adgang til disse goder og bruger dem i stor udstrækning, blive forhindret deri.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Lysholt Hansen: Selv om der ikke i regeringspartierne er ønske om nogen udvalgsbehandling, skal jeg, da der er fremsat ønske derom fra venstres og det konservative folkepartis side, foreslå, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til undervisningsministeren af Hartling m. fl. („Hvad kan ministeren oplyse om størrelsen af lærermangelen inden for folkeskole og gymnasieskole i øjeblikket og i de nærmeste år, og hvad agter ministeren at foretage sig til imødegåelse af lærermangelen?“).

Ordføreren for forespørgerne (Hartling):

Når det i grundlovens § 53 bestemmes, at ethvert offentligt anliggende kan bringes under forhandling, og at man kan æske ministerens forklaring derom, må det være ret og rimeligt, at folketinget drøfter en så alvorlig vanskelighed som lærermangelen, og jeg går egentlig ud fra, at den højtærede undervisningsminister er os taknemlig, fordi vi har givet anledning til, at ministeren kan fremsætte en højst påkrævet redegørelse for problemet, og til, at tinget kan drøfte sagen.

Lærermangelen i Danmark i dag er ikke blot en rent skoleteknisk vanskelighed, men den har et sådant omfang, at den vedkommer alle. Lærermangelen går ud over næsten alle Danmarks børn, så at det ikke blot er et problem for skolefolk, men det er alle forældres problem.

Der er i disse år børn, som går igennem hele den 7-årige hovedskole uden nogen sinde at have haft en lærer. De har i skolen mødt en lang række vikarer, mere eller mindre kvalificerede. Når seminarieeleverne vender tilbage til seminariet efter de 2 eller 3 måneders vikartjeneste, som vi i de senere år har udsendt dem til, kan man få de sælsomste beretninger om forholdene i skolerne. En kommer f. eks. og fortæller, at han var vikar nr. 26 i den pågældende klasse. En skoleklasse kan nemlig i løbet af et skoleår nå at have 4 seminarieelever, hver i 2 eller 3 måneder, så man kan altså komme igennem henved 28 forskellige vikarer i løbet af 7 år. Den pågældende var som sagt nr. 26.

Når man nu ved, hvad det kan betyde i en børneskole, at der opbygges et tillidsforhold mellem børnene og lærerne, forstår man let, at det ikke blot er undervisningen i fagene, der går i stykker, når en skole må klare sig med skiftende vikarer, men at det er selve skolens livsnerve, der trues. Nu

er det selvfølgelig undtagelsen, at et dansk skolebarn slet ikke møder en uddannet lærer gennem 7 års skolegang, men lærermangelen har desværre ulyksalige følger også for skoler, hvor der findes lærere. Den præger hele den danske skole og kommer til at berøre alle danske børn.

Jeg skal kort nævne nogle af de ulyksalige følger, i øvrigt uden at uddybe dem. Timetallet må beskæres eller ændres for mange klasser på grund af lærermangelen. Undervisningen bliver forringet i visse fag, og dette kan muligvis være med til at hindre en dreng eller pige i at nå en bestemt eksamen eller et bestemt uddannelsesmål. For lærerne vanskeliggøres arbejdet, idet der kræves urimeligt mange overtimer af dem. En skoles disciplin og ånd og tone kan let anfægtes, når de fornødne dygtige lærere mangler. Den ro, stabilitet, venlighed, som er forudsætningen for at skabe en god skole, omstødes i mangfoldige tilfælde, selv om timerne rent skemamæssigt bliver besørget af en eller anden.

For læreruddannelsen er mangelen på lærere også blevet et alvorligt problem. Man må se i øjene, at vi ikke på seminarierne kan give så god en uddannelse, som vi gerne ville, når eleverne tages fra os i månedsviis. Det er ikke nogen ligegyldig sag; for de elever, vi sender ud med en ringere ballast, end vi ellers kunne og ville give dem, skal være lærere i Danmark i de kommende 40-45 år. Det er heller ikke uden videre heldigt, at enhver, som er kommet igennem læreruddannelsen, straks bliver ansat.

Således og på endnu flere måder er den sygdom, der hedder lærermangelen, med til at forgifte skolens organisme. Derfor kan vi ikke lade problemet ligge. Derfor har vi spurgt. Vi æsker ministerens forklaring dels på, hvor stor lærermangelen er, dels på, hvad ministeren har foretaget sig og vil foretage sig i denne vigtige sag. Det har sin værdi at få klaret, hvor stor lærermangelen er. Det er nemlig så forunderligt, at det har vi hidtil ikke kunnet få saglig og klar besked om. Undertiden gøres mangelen op til store tal, undertiden til mindre. Undertiden vurderes den til at være en kronisk lidelse, undertiden til at være en rent forbigående foreteelse.

Nu spørger vi undervisningsministeren,